

продукції.

Національна економіка є реальною базою для поєднання інтересів усіх суб'єктів економічного життя в усіх сферах і видах діяльності суспільства. Водночас говорити про її ефективність можна лише тоді, коли вона буде розглянута в процесі безперервного повторення виробництва. При цьому функціонування економіки потребує подолання і врахування ряду перешкод: циклічного економічного розвитку, вирішення проблем зайнятості працездатного населення, ведення грошового господарства в умовах можливості виникнення інфляції, постійного зміцнення фінансів при існуванні загрози появи її кризи.

Висновки. Усе вищенаведене пояснює, що на стратегічних напрямках розвитку економіки слід розробляти і здійснювати комплексні програми, більш динамічно розвивати галузі, що визначають науково-технічний прогрес, забезпечують широкий економічний ефект і розв'язання соціальних завдань.

Перелік посилань

1. Навчально-методичний посібник / О.Є. Кузьмін, У. І. Когут, І. С. Процик, Г. Л. Вербицька; За заг. ред. О. Є. Кузьміна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. 188 с.
2. Бистраков Ю. Н., Колосов А. В. Економіка і екологія. М., 2001.
3. Економічна теорія: політекономія: Підручник/ За ред. В.Д.Базилевич. - К.: Знання-Прес, 2001. - 581 с.
4. Мочерний С. До концепції соціально-економічного розвитку України // Економіка України. — 2005. — № 5. — С. 44—55.
5. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка.// -К.: Вища школа, 2005 р. – 325 с.

Гальчинський Л.Ю.

к.т.н., доцент НТУУ «КПІ»

Чвертко О.В.

студент НТУУ «КПІ»

АНАЛІЗ СУБ'ЄКТНОСТІ НА РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу національного ринку нафти і нафтопродуктів, функціонування суб'єктів на ринку. В роботі показано, що в Україні впроваджується модель ВІНК на прикладі НАК “Нафтогаз України”, вказані недоліки її діяльності та перешкоди, які існують для забезпечення прозорої конкуренції і економічно обґрунтованих цін.

Article is devoted to the analysis of national oil-products market and functioning of its subjects. Forming of VIC model, disadvantages of its working and providing free competition are analysed in work.

Ключові слова: нафта, нафтопереробка, ринок нафтопродуктів, вертикально-інтегрована компанія (ВІК), нафтова незалежність економіки, конкурентоспроможність.

Вступ. Нафта та продукти її переробки відіграють провідну роль у розвитку світової економіки. Від функціонування нафтового ринку особливо потерпає економіка країн-імпортерів нафти, серед яких й Україна. Сучасний стан ринку нафтопродуктів України можна характеризувати як перехідний, де уряд часто застосовує ручні методи регулювання, а політичні рішення приймаються непрозоро. Найбільшою проблемою є загроза енергетичній безпеці країни.

Досвід минулих років показав, що адміністративні заходи регулювання цін на паливо не можна використовувати в країні, яка повністю залежить від імпорту нафти, особливо в ситуації, коли джерело імпорту – єдине. Тому український уряд, починаючи з 2005 року, з метою диверсифікації джерел поставок нафти й усунення монополії російських компаній на українському ринку, намагається реалізувати ряд рішень, що носять більш адекватний економічний характер. Одне з них – створення національної вертикально інтегрованої нафтової компанії (ВІНК), діяльність якої буде охоплювати весь технологічний цикл – від розвідки родовищ і видобутку нафти до виробництва й продажу нафтопродуктів.

Відаючи належне напрацюванням українських економістів з питань розвитку ринку нафтопродуктів, вертикальної інтеграції на ньому, енергетичної безпеки, слід зауважити, що дана тема залишається малодослідженою. Даною проблематикою займалися такі вітчизняні учені, економісти, практики: Г.Г. Бурлака, В.Г. Бурлака, Р.В. Шерстюк, Л.Г. Квасній, Г. Левченко, О.Г. Шпак, С.М. Пухов, В.М. Лесик та інші.

Постановка задачі. Метою даної роботи є аналіз ситуації на ринку нафти і нафтопродуктів України, щодо діяльності суб'єктів, з точки зору забезпечення енергетичної безпеки країни, зокрема діяльності та конкурентоспроможності НАК “Нафтогаз України” як ВІНК.

Досягнення мети потребує вирішення таких основних завдань:

- дослідити і проаналізувати проблеми нафтозабезпечення і нафтопереробки з точки зору взаємодії суб'єктів ринку;
- проаналізувати діяльність НАК “Нафтогаз України” як вертикально інтегрованої структури, яка має виступати інструментом державної політики.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: системного аналізу, спостереження, порівняння, узагальнення, моделювання.

Результати дослідження. На сьогодні Україна посідає 19-те місце в світі при видобутку нафти близько 3 млн. т щорічно. Потреби країни в нафті становлять 35-40 млн. т на рік. Сучасний стан ринку нафтопродуктів склався в результаті дії ряду факторів. Так, зокрема, у 2005 році намагання уряду диктувати нафтотрейдерам умови діяльності на ринку привели до конфлікту, за

яким послідувала криза нафтопродуктів. Подолати її вдалося, шляхом скасування держрегулювання цін на паливо. Довелося також домовлятися про додаткові поставки нафтопродуктів із дружніх країн. Криза була ліквідована, але ціни вийшли на світовий рівень. На ринку з'явилися нові агенти – закордонні трейдери готових нафтопродуктів, що ще більш ускладнило задачу регулювання ринку. Це зробило задачу створення власної ВІНК ще більш актуальною.

Наразі НАК “Нафтогаз України” має всі ознаки ВІНК, яка здійснює повний цикл операцій з розвідки та розробки родовищ, буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання газу споживачам, що зображено на рис. 1. Видобуток газу, газового конденсату та нафти в компанії здійснюють ДК “Укргазвидобування”, ВАТ “Укрнафта” та ДАТ “Чорноморнафтогаз”. Забезпечення поставок нафти на НПЗ України і прокачування її на експорт до країн Європи здійснює ВАТ “Укртранснафта”. Газотранспортна система, оператором якої є ДК “Укртрансгаз”, забезпечує подачу газу внутрішнім споживачам і здійснює основний обсяг експортних поставок газу до інших країн. Операторами на ринку переробки є ДК “Укргазвидобування” та ВАТ “Укрнафта”. ДП “Науканафтогаз” посилює інноваційну складову по всій “виробничій вертикалі”. НАК “Нафтогаз України” поряд із здійсненням підприємницької діяльності виконує делеговані державою функції по розробці стратегії розвитку нафтогазового комплексу. Компанія має вирішувати основне завдання – забезпечення реалізації національних інтересів на вітчизняному нафтовому ринку, а також бути ще одним потужним інструментом впливу держави на економічну ситуацію в країні.

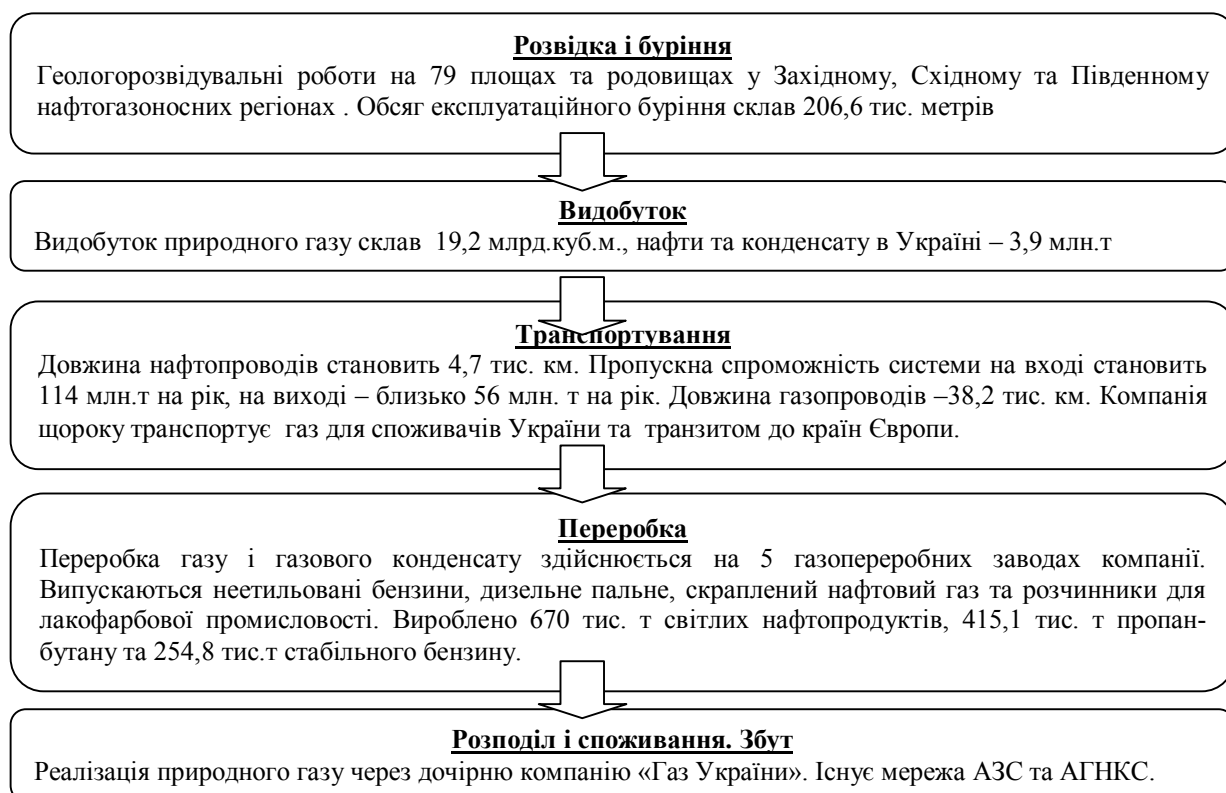

Рис. 1. Виробнича вертикаль НАК «Нафтогаз України» за 2008 рік

Проте сказати, що НАК «Нафтогаз України» може виступати активним агентом на ринку нафтопродуктів і своєю діяльністю знижувати певні негативні тенденції, дещо передчасно. Причини цього полягають у нерозв'язаності цілого ряду проблем. Розглянемо деякі з них.

Одним з рішень, що сприяла б диверсифікації поставок нафти, було б виведення частини бізнесу НАК «Нафтогаз України» у зону Каспію. У цьому випадку доля трубопроводу «Одеса-Броди» набула більш райдужних перспектив, за рахунок прокачки нафти у напрямку Гданська, або навіть будівництво НПЗ у Бродах. Такий шлях може дійсно привести до рішення проблеми диверсифікації поставок. У цьому випадку переробка нафти на державній ВІНК могла б стати економічно виправданою, оскільки в цієї компанії виявилися б і власні НПЗ в Україні, і власні нафтові ресурси.

Ще однією з проблем є портова ланка ланцюжка поставок: приналежний цій компанії термінал порту Південний має зобов'язання по довгостроковим договорам на перевалку нафтопродуктів з кіпрськими та російською фірмами. У свою чергу, Севастопольський нафтовий термінал переданий у довгострокову оренду російському ЗАТ «Група Альянс». Феодосійський же термінал контролює україно-російське СП «Кафу», що займається транзитом нафтопродуктів. Зрозуміло, у закордонних компаній свої плани щодо використання цих терміналів, але якщо в українській ВІНК не буде можливості отримувати морські поставки нафти, то компанія не зможе забезпечити себе значними поставками імпортової сировини.

Однак найважчою задачею є проблема розширення у ВІНК мережі збуту. Для цього треба повернути у державну власність значний обсяг активів втрачених державою. Наприклад, це стосується прав власності колишньої державної мережі АЗС і нафтобаз, що входили до складу АХК «Укрнафтопродукт». У 2000 році уряд віддав контроль над цією мережею кіпрським компаніям Medis Holding Ltd. і Bevalo Investmens Ltd, які успішно повернули обладнання з векселями, а інші активи «Укрнафтопродукту» виявилися в сфері впливу казахстанської компанії «КазМунайГаз» і іллічівського Мортрансбанку. Передбачається, що коли біля 2-х тисяч АЗС будуть належати «Укрнафтогазу» (наразі їх кількість досягає близько 400), ВІНК зможе контролювати біля половини роздрібного ринку, істотно потіснивши на ньому російські НК, які, за даними Антимонопольного комітету, зараз займають більше 66% поставок.

Висновки. Наразі множина суб'єктів ринку нафтопродуктів України являє собою строкатий набір різних компаній, переважна частина – це російські ВІНК, які володіють власністю в Україні у вигляді НПЗ та мережі логістики. Інша група суб'єктів ринку є трейдерами готових нафтопродуктів і, нарешті, єдина НАК «Нафтогаз України».

Отже, діяльність національної ВІНК має переслідувати наступні цілі:

- диверсифікація з імпорту нафти у концесійний видобуток за кордоном;

- консолідація активів переробки та збуту, для покращення конкурентного становища на національному ринку;
- захист національного ринку від глобальних ВІНК.

Перелік посилань

1. Державний комітет статистики України // Виробництво основних видів промислової продукції (1990-2008pp.) // <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» // <http://www.naftogaz.net/>
3. Левченко Г. Вертикальна інтеграція в нафтовій галузі України // Економіст. – 2005. – № 5. – с. 46–52.
4. Подколзина И. Какие факторы воздействуют на динамику нефтяного рынка // Вопросы Экономики – 2009. – № 2. – с. 90–104.
5. «Урядовий кур'єр»// Енергія інновацій // <http://www.ukurier.gov.ua/>

Глушко О. О.

к.е.н., науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ПРОБЛЕМИ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ (ГМК) УКРАЇНИ

В статті з позицій системного підходу проаналізовано промисловий потенціал ГМК України, виявлено тенденції розвитку металургійної галузі. Здійснено оцінку конкурентних переваг української металургії на внутрішніх і зовнішніх ринках, а також забезпеченість сировинними ресурсами у майбутньому.

In the article from positions of approach of the systems industrial potential of GMK of Ukraine is analysed, found out progress of metallurgical industry trends. The estimation of competitive edges of Ukrainian metallurgy is carried out at the internal and oversea markets, and also providing the sources of raw materials in the future.

Ключові слова: промисловий потенціал, металургія, модернізація, енергозбереження.

Вступ. Промисловий потенціал гірничо-металургійного комплексу (ГМК) України – є фундаментальним елементом економіки країни. ГМК є основним донором бюджету країни, забезпечивши у 2009 р. близько 31 % надходжень валюти. Його частина у ВВП складає близько 15 %. На металургійну промисловість спираються і для неї працюють енергетика, машинобудування, будівництво та фінансово-економічна сфера. На підприємствах галузі працевлаштовано більше півмільйона громадян. Підприємства ГМК істотно впливають на інвестиційний потенціал країни, визначають науково-технологічну спрямованість розвитку держави. Ресурсний потенціал ГМК України визначається наявними покладами залізної (4-е місце у світі) і марганцевої руди, вугілля, вапняків. За підсумками 2009 р. металургійна